

РЕЦЕНЗИЯ

на

кандидатска дисертация на Мария Петре Кертакова на тема

„Концептуални измерения на историческия костюм от XIX век и неговата импликация в съвременната мода”

Научен ръководител: доц. д-р Яна Костадинова, преподавател в НХА, Факултет за приложни изкуства, катедра „Мода”

Рецензент: проф. Румен Райчев

Кандидатската дисертация се състои от 270 страници текст, съдържанието на който е структурирано в следните раздели: въведение; три основни глави; обобщение и заключение; декларация за приносите; библиография.

Дисертацията е придружена от приложение, папка към дисертационния труд от 233 листа формат А 4 съдържащи номерирани фотоси с цветни и чернобели изображения, илюстриращи примери в текста по реда на изложението на авторската позиция в отделните пасажии на текста.

Във въведението Кертакова започва със значението и ролята на дрехите в живота на хората, като постепенно преминава към предмета на своята дисертация. Така обобщава твърдението, че знанията свързани с естетиката на модата в края на XIX век слагат началото на професионална литература – списания за мода, статии и движение наречено в началото на XX век „дизайн на облеклото” или „моден дизайн”. Развива въпросите отнасящи се до задачите на дрехите, тяхната функция, форма и естетически критерии за оценка, за облеклото като социална функция, географско различие и ролята на облеклото в обществената среда. Дава определения на различни капацитети за ролята на облеклото. Прави анализ на политическите събития в Европа в края на XVIII век довели до френската буржуазна революция и следствията от нея и промените довели до нови социални отношения, нови производства на тъкани и нови лица създаващи модната линия в обществото вместо кралските шивачи. Образувани са нови модни тенденции, които автора на дисертацията описва в увода си обстойно. Отбелязва новите форми на псевдо-демократичност въведени чрез модната линия обхващаща по-широки слоеве от обществото, характерни до началото на XIX век.

Основната нишка в изследванията е в желанието на докторанта да разкрие „вътрешноприсъщите връзки, които съществуват в концептуалните измерения на историческия костюм от XIX век и неговата импликация в съвременната мода”.

Кертакова си дава сметка за двете противоречиви тенденции, а именно модата като висша мода, за избрани слоеве от обществото и като ефектни, евтини, практични и добре изглеждащи облекла появили се в универсалните магазини най-напред във Франция в средата на XIX век. Тази тенденция се разпростира по-късно в цяла Европа.

В уводните си слова докторанта цитира имената на най-известните съвременни критици, които разглеждат модата в статии, книги и изследователски студии. Познава трудовете на европейски автори по история на модата, като счита, че за нея са най-ценни тези от тях в които се разглежда еволюцията на костюма във времето. Цитира много източници които е ползвала.

Освен книги за история на модата, Кертакова цитира заглавия на модни списания, използва изобразителен материал, текстове на автори, поясняващи модните тенденции, своите идеи и творчески инспирации.

Друг тип източници на изобразителен материал са картини от епохата, графики, плакати и карикатури на автори от епохата, каталози на фирми и др. Дори описанието на дрехи, обувки и аксесоари на героите от известни литературни творби на писатели от епохата са давали интересна и ценна информация.

Още един тип източници на информация за Кертакова са публикациите по интернет мрежата на доклади от симпозиуми, конференции и семинари по мода и облекло, от които тя цитира няколко.

Първата глава е посветена на развитието на модата и модния костюм през XIX век и определението на термина „импликация” и „концептуални измерения”. Прави се преглед на трудовете по теоретични проблеми на модата.

Позицията си Мария Кертакова определя като изследовател който анализира модния костюм на XIX век и преосмисля ранните прояви и стилового изграждане на модните костюми в първите години на XXI век. Поставяйки си въпроса за „импликацията” в модата от гледна точка на научната обосновка на това явление, докторанта навлиза в проучванията си, засягайки въвеждането в новите модни тенденции, на облекла и аксесоари, които имат трайно присъствие в настоящето и са създадени в миналото. Мария Кертакова си поставя въпроса, цитирам: „Кои са причините отделни постижения и находки от една епоха да бъдат опазвани и грижливо пренасяни в други епохи дори с риск на претекстуализация на първоначално създадения и превъплътен в облеклото образ.” Тя ограничава своето изследване в периода XIX в. – в първата декада на XXI век за да проследи възможностите за изследване върху модното облекло, не само като описание и сравнение, но и като

анализи на модното облекло като произведение на изкуството. Потребността от търсене на елементи от миналото в облеклото има според автора художествено-естетически аспекти. Смята, че въпросите свързани с импликацията като термин в науката зависи от тълкуванията и личните пристрастия на изследователите. Така се поставят под особен въпрос тези изследвания по отношение на модните костюми, в които присъстват както обективни така и субективни критерии за оценка, което определя сложността и противоречивостта на съвременната култура.

Втората глава обхваща модата през XIX в., от Великата френска революция до бурната красота на „Бел епок“. Условията които предизвиква и създава революцията във Франция през този драматичен но кратък период от 1794 -1798г., са освен сричане на социалната структура на подтисничество, привилегии и обичаи но и това, че пред обществеността се разкриват нови пътища и възможности, една от които е развитието на модата и модните тенденции през този бурен период.

Спирайки се върху характеристиките на френския моден костюм през епохата на революцията, докторанта цитира становищата на редица европейски автори и модни критици, които разглеждат годините на и след революцията като огромно разнообразие в творчеството на различни слоеве от френското общество.

Тези изследвания на Кертакова за формирането на модните тенденции, имащи неограничени възможности за търсене на многообразие се превръщат по-късно в обща насока в развитието на съвременната мода.

Развитието на мъжкия костюм се разглежда в контекста на съществуващите политически и социални промени във Франция, в тенденциите на разрушаване на стария строй и на създаване на видимо различие между стари и нови възгледи на роялисти и революционери. С не по-малко старание се развива и проучването за значението на новите модни тенденции в дамската мода, носеща определението „мода на Бастилията“.Модата е подвластна на промените и докторанта методично изтъква характерните особености на изпъстрената с разнообразие епоха на промени.

Периода на Директорията 1795–1799 г., представлява зараждането на държавата и края на „Режима на терора“. Тук тенденцията в дамския костюм е възраждане на неокласическите стилове, а мъжкия костюм придобива олекотени промени.

По нашироко Кертакова се спира върху изясняване на стилистиката на едно явление наречено „Енкроябъл“,означаващо невероятни и „Мервейоз“означаващо прекрасни, дивни, великолепни. Това е, както се подчертава породената тогава младежка контра-култура която става впоследствие повод за нова естетическа

трактовка чрез импликацията в съвременната мода с началото на ХХІ век. И в този случай докторанта детайлно описва това явление, като начин на обличане, аксесоари, като накити и висящи предмети от дрехите, ярка манифестация на протест. Не следва да пропуснем приведените примерни каракатури в списания и вестници от епохата, критики и тълкувания на модната линия от съвременници.

Периода на Консулството 1799-1804 г., е разгледан като прогрес на индустрията и появата на нови материали – тъкани, неизвестни в миналото с превъзхождащи качества. Това води до промени във формата на облеклото, което се отразява в новости в мъжкия и дамския костюм. Кертакова описва подробно тези промени, привеждайки примери от модни списания и становища на критици.

Периодът стил „Ампир” е свързан с управлението на Наполеон Бонапарт и носи отпачатъка на империята и появата на новия дворцов стил обогатен от стила на Римската империя. Кертакова с професионален усет разкрива детайлите в модните тенденции, които дават на мъжкия костюм по въздържан вид и един великолепен моден образец за началото на ХІХ , а на дамите чрез образеца „Жозефина” внасят изтънченост и очарование в облеклото, което е смесица от гръко-римски стил, който датира още от епохата на Директорията.

Епохата на периода „Реставрация” 1814-1830 г., е период към възраждане на материалното, дрехите придобиват по затворени форми. Техническите открития предлагат на обществото нови производства на тъкани. Ражда се в литературата романтизма, който пренесен в модата дава своето отражение в изтънченост на мъжкия костюм, а дамския костюм придобива въздържаност.

Романтизмът разгръща своето въздействие в модата и в следващия период 1830-50 с двете тенденции, първата като бунт срещу аристокрацията, а втората като реакция срещу индустриалната еволюция. Периодът е добре развит от Кертакова която намира отликата в появата на новата прослойка в обществото потребител на появяващата се мода, на готовите евтини и ефектни облекла. Докторанта се спира и на едно ново явление поява в литературата на идеята за женската емаципация под въздействието на Жорж Занд и взаимстването на части от мъжкото облекло.

Второто Рококо 1850-70г., е период на възход на икономическото развитие на Франция, което създава предпоставки за бурно развитие на производствата, и в модата на луксозни стоки. Развива се и производството на готови облекла. Появява се модата на „евтиния разкош”, както Кертакова сполучливо го определя, представяйки развитието на на мъжкия и дамския костюм през този период. През 1851г., се

осъществява в Лондон в „Кристал палас“ първата международна изложба за мода. През същия период е открито и първото училище за шивачество във Франция.

В контекста на тази сложна реалност Кертакова цитира заслугите които има Чарлс Уърт за развитието на висшата мода в 1850 година, на когото се дължи в езика на световната мода да навлезе понятието „haute couture“ или „couture - creation“. Тя подробно описва големите заслуги на този моден дизайнер, както и популяризирането идеите за рационализиране на дамското облекло, например идеята за дамски спортен панталон, която за времето си се посреща враждебно.

През периода „Позитивизъм“ 1870-90 г., модата е повлияна от декоративните изкуства. Въздействие върху модата оказва и материализма и натурализма на съвременната литература. Според докторанта това е период на израстване, който продължава до предвоенния период - 1914 г. В този период няма показност на хората свързани с Елисейския дворец. Идеята за работещата жена заема все по голямо място и дава отражение в модата. Техническият прогрес се проявява в обработката на материалите – нови платове, разнообразни цветове и десени. Производството се механизира. Конфекцията измества дрехите по поръчка. В този период дамската мода е с подчертаване фигурата на тялото, придава женственост и изисканост. Мъжката мода е все така строга и делова. Развива се детската мода, имитираща модата на възрастните.

Обобщавайки изводите към втора глава смятаме, че Кертакова притежава ценното качество да развива хронологично историята на модата, да възприема и владее цялостно епохата за която пише, като характеристика на облеклото, политическа и икономическа среда, занаят, подробности в конструирането, и да констатира исторически приемствеността или отрицанието от обществото на определени явления.

В трета глава се прави анализ на най-сполучливите модни колекции и модели по отношение на прилагане на импликацията и на концептуалните измерения на историческия костюм от XIX век в практиката на моделиерите в началото на първото десетилетие на XXI век

Очакванията към новото и различното във висшата мода за разлика от натрупванията в миналото, през XXI век се формулират според Кертакова като застъпване на събитията чрез доизживяването им. Безспорно структурализма като философско направление в средата на XX век и постструктурализма в изкуството както и отраженията им в литературата имат важно значение за модата. На модния подиум все по-силно влияе разрастващата се визуална комуникация, мултимедията и рекламата.

Висшата мода, изтъква Кертакова, е намерила своите структуроопределящи принципи в доктрината на Уърт и в края на ХХ век ги модифицира със средствата на медийната комуникация и реклама. Целият гардероб на основните модни тенденции се експлоатира, придобивайки в импликацията на ХХІ век нови трансформации в практиката на видните моделиери от края на ХХ и началото на ХХІ век.

Първата колекция възприета за анализ е на Джон Галиано определена като „Невероятните” (енкроаябъл) - Лондон 1984г. Избора на „Невероятните” от Галиано, става пример за подражание от следващите творци на мода, както във висшата мода, така и в областта на „прет а порте”. Спонтанно младежко движение на протест по време на Директорията в миналото, днес се изразяват като бунт, но само чрез външния си вид. Кертакова прави задълбочен исторически анализ на облеклото на момчетата и на девойките наречени „Невероятните”(Енкроаябъл) и „Исклучителни” (Мервейоз). Някога те са сандализирали Париж. Същата оригиналност имат и моделите на Галиано, но странното и екстравагантното предадени чрез импликацията създават нова визия, отразяват основната идея на автора, съпротивата срещу господстващите тенденции в модата. В труда си Кертаков отделя достойно място на този изключителен моделиер, който предлага колекции в различни цветови гами, от пестеливо използване на ахроматични контрасти до изключително колоритни съчетания на фактури и текстури. Разглеждайки творчеството в моделите на Галиано, смята, че импликацията макар и да предлага готови отговори, оставя огромно място за творчество на дизайнерите във висшата мода, като естетически идеал на ХХІ век. Този интерес още продължава. Използван е целият асортимент на динамични промени в модата.

Интереса към използването на импликацията от историческия костюм се разраства и Кертакова старателно подбира сполучливите модели на водещите модни дизайнери, акцентирайки върху разнообразието на техния избор. Това са моделите на Александър Маккуин, на Жан Пол Готие, като последния интерпретира периода „Романтизъм”, на Кристиан Лакроа търсейки експресивност, една колекция на Галиано с модели колекция ”прет а порте” през 2001г. Разнообразието продължава и през 2002 г. Този път Галиано се представя с една „неорюс” руска модна колекция. Създават се нови модели под влияние и сходство с военната униформа във Франция през ХІХ в.

Една пъстра картина ни се представя през всяка следваща година където се редуват имената на водещи модни дизайнери, като Кристиан Лакроа представя през 2003г. дамска мода от периода „Ампир” а Джулиън Макдоналд проектира за модна

къща „Живанши” елигантен мъжки костюм. Жан Пол Готие, повлиян от образа на Мариана го интерпретира в цветовете на френския триколюр.

Вивиан Уестууд –колекция 2003 г., е вдъхновена по свой начин от дамските костюми тип „Мервейоз”, Кристиан Лакроа избира периода „Романтизъм” и „Позитивизъм ”изразявайки тържественост на моделите, а Макдоналд предлага модна колекция от мъжки костюми от периода „Реставрация”. Всички примери подчертават старанието на дизайнерите да съхранят в импликацията елементи от колоритната характеристика на епохата.

Мария Кертакова показва голямо старание да представи до 2010г. всички изяви на водещите модни дизайнери, възприели чрез импликацията неизчерпаем извор на идеи.

Едва ли е възможно в нашата рецензия да обхванем всички проблеми поставени ни в този огромен по обем и съдържание труд наситен с толкова много информация събирана така старателно и изложена малко прекалено подробно. От друга страна може би това е необходима и ценна учебна информация която си струва да бъде изчерпателна.

Нашето становище е, че кандидата Мария Петре Кертакова заслужава да бъде удостоена с научно образователната степен „ДОКТОР” за труда си „Концептуални измерения на историческия костюм от XIX век и неговата импликация в съвременната мода” по специалност 05.08.04 „Изкуствознание и изобразително изкуство”.

Рецензент:.....

(проф. Румен Райчев)